

dr hab. Grażyna Anna Ciepela¹

dr inż. Anna Balińska

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wykorzystanie miejsc noclegowych w gospodarstwach ekoagroturystycznych położonych w regionach o różnicowanej atrakcyjności przyrodniczej

The utilization of the accommodation in ecoagrotouristic farms located in regions with diverse natural attractiveness

Streszczenie: Badania przeprowadzono w 2010 roku w 50 gospodarstwach ekoagroturystycznych, zlokalizowanych w 5 województwach (mazowieckim, podlaskim, podkarpackim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim). Analizowano wielkość bazy noclegowej i wykorzystanie miejsc noclegowych w gospodarstwach w 2009 roku. Uzyskane wyniki wskazują, że baza noclegowa w badanych gospodarstwach była niewielka. W żadnym gospodarstwie liczba pokoi gościennych nie przekraczała 5, a liczba miejsc noclegowych zawierała się w przedziale od 2 do 34. Największe wykorzystanie miejsc noclegowych odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (48%) i w podkarpackim (30,9%), a najmniejsze w województwie świętokrzyskim (10,4%). Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w województwie mazowieckim i warmińsko-mazurskim był istotnie dodatnio skorelowany z wartością wskaźnika atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. W 29 badanych gospodarstwach (58%) rzeczywisty udział w rynku („market penetration”) był ujemny. Najwięcej gospodarstw z ujemnym wskaźnikiem było w województwie podkarpackim (67%), a najmniej w województwie mazowieckim (30%). W województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik udziału w rynku miejsc sprzedanych („market share”) był w niewielkim stopniu istotnie dodatnio skorelowany z wartością wskaźnika atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. W pozostałych województwach nie udowodniono istotnej statystycznie zależności pomiędzy tymi cechami.

Słowa kluczowe: gospodarstwo ekoagroturystyczne, wskaźnik atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej, współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych, potencjalny i rzeczywisty udział w rynku miejsc noclegowych

Abstract: The study was conducted in 2010 and it included 50 eco-agrotouristic farms, located in 5 provinces (mazowieckie, podlaskie, podkarpackie, świętokrzyskie and warmińsko-mazurskie). The subject of the analysis was the size and the utilization of the accommodation in these farms in 2009. The results indicate that the accommodation size in the examined farms was rather small. There was no farm with accommodation exceeding 5 rooms, and the number of beds in a single farm ranged from 2 to 34. The highest utilization of the accommodation was reported in warmińsko-mazurskie province (48%) and in podkarpackie province (30.9%), and the lowest in świętokrzyskie region (10.4%). The accommodation utilization indicator in mazowieckie and warmińsko-mazurskie province was significantly positively correlated with the value of the rural recreational space attractiveness indicator. In 29

¹ Zakład Turystyki i Rekreacji, Wydział Przyrodniczy, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 08-110 Siedlce ul. B. Prusa 12, tel./ fax: 256431373, e-mail: turystyka@uph.edu.pl

surveyed farms (58%) the actual market share (market penetration) was negative. Most of the farms with a negative indicator were in the podkarpackie province (67 %) and the fewest in mazowieckie province (30%). In warmińsko-mazurskie province the indicator of the participation of sold accommodation in the total market (market share) was slightly significantly positively correlated with the value of the rural recreational space attractiveness indicator. In the other provinces such statistical correlation was not proven.

Keywords: eco-agrotouristic farm; rural recreational space attractiveness indicator; accommodation utilization indicator; market share; market penetration

Wstęp

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich stał się wszechobecny. Od kilkunastu już lat Polska wieś zaczęła tracić swój tradycyjny wizerunek – obszaru związanego z produkcją rolniczą, stając się miejscem transformacji gospodarczych, społecznych i kulturowych. Jednym ze strategicznych elementów tych przemian jest działalność turystyczna, która swój rozwój zawdzięcza nasilającej się skłonności mieszkańców miast do wyjazdów w celach wypoczynkowych na wartościowe przyrodniczo tereny wiejskie oraz z upowszechnianą na świecie (od lat siedemdziesiątych XX wieku) ideą zrównoważonego rozwoju i rosnącą świadomością prośrodowiskową społeczeństw².

Jedną z form turystyki wiejskiej jest agroturystyka. Dynamiczny wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych w Polsce zmusza ich właścicieli do innowacyjności. Przykładem takich działań jest ekoagroturystyka, która utożsamiana jest z wypoczynkiem w atestowanych, ekologicznych gospodarstwach rolnych. Zainteresowanie tą formą wypoczynku jest rosnącym w społeczeństwie „modą na ekologię”, która między innymi przejawia się rosnącym w społeczeństwie zapotrzebowaniem na żywność produkowaną metodami rolnictwa ekologicznego. Jednakże żywność jest bardzo ważnym, ale niewystarczającym elementem produktu agroturystycznego. Produkt ten jest zagadnieniem bardzo złożonym i obejmuje między innymi walory turystyczne, zarówno naturalne jak i antropologiczne. Agroturystyka jest nierozzerwalnie związana ze środowiskiem przyrodniczym i stawia coraz większe wymagania, co do jakości oraz wartości krajobrazu przyrodniczego. Badania wielu autorów³⁴ wskazują, że agroturystyci poszukują ciszy, spokoju, czystej wody, pięknych krajobrazów i aktywnego odpoczynku na łonie natury. Zatem środowisko przyrodnicze jest jednym z głównych atrybutów agroturystyki, a jego jakość, zdaniem Sikorskiej-Wolak⁵, jest ściśle skorelowana z natężeniem ruchu turystycznego.

² Ziółkowski B., 2006. Rolnictwo ekologiczne a turystyka wiejska – próba modelowego ujęcia wzajemnych zależności. *Journal of Research and Applications in Agricultural Engineering*. Vol. 51(2): 224-229.

³ Strzembicki L., 2002. Zachowanie konsumentów na regionalnym rynku usług agroturystycznych. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K.Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UMW: 44-51.

⁴ Woźniak M., Cebulak T., 2006. Otoczenie przyrodnicze elementem wyznaczającym wzajemne relacje między turystami a przestrzenią agroturystyczną. [w:] „Marketing w agroturystyce”. Monografie nr 75, pod red. M. Plichty i J. Sosnowskiego. Wyd. AP, Siedlce.

⁵ Sikorska-Wolak I., 2006. Możliwości rozwoju i specyficzne cechy turystyki na obszarach prawnie chronionych w Polsce. [W:] „Regionalny aspekt rozwoju turystyki”, pod red. M. Jalinika. Wyd. PB, Białystok: 80-87.

Polską wieś cechuje bogactwo natury i piękno krajobrazu. Jednakże walory turystyczne nie we wszystkich regionach są w jednakowym stopniu skumulowane. Według Drzewieckiego⁶ 1368 polskich gmin, o łącznej powierzchni 200,6 tys. km² (66% ogólnej powierzchni kraju), posiada warunki sprzyjające rozwojowi turystyki wiejskiej, z czego na pierwszy plan wysuwa się województwo warmińsko-mazurskie.

Oceny wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej można dokonać metodą bonitacji punktowej. Według Dubel⁷ do podstawowych atrakcji turystycznych branż pod uwagę w tej ocenie należą: wody powierzchniowe, lasy oraz rzeźba terenu. Poza wymienionymi elementami istotną rolę odgrywają również: łąki i pastwiska, pola orne oraz obszary zurbanizowane. Najwyższą wartością jednostkową przypisuje się wodom powierzchniowym, bowiem z analizy ruchu turystycznego w kraju wynika, że nad wodami wypoczywa 50% osób, w górach ok. 30%, zaś na pozostałym obszarze 20-30%. Drugim w hierarchii składnikiem środowiska jest szata roślinna, a szczególnie lasy, które pełnią funkcję krajobrazową i klimatyczną. Trzecim wysoko punktowanym walorem jest zróżnicowanie powierzchni terenu. Ma ono szczególne znaczenie dla uprawiania turystyki zimowej. Kolejną rangę w szeregu bonitacyjnym zajmują użytki zielone oraz pola uprawne odgrywające istotną rolę w estetyce krajobrazu oraz w regeneracji psychofizycznej człowieka. Natomiast obszarem zurbanizowanym nadaje się właściwość czynnika redukującego atrakcyjność terenu. Efektem bonitacyjnej oceny przestrzeni rekreacyjnej może być wyznaczenie obszarów o określonych cechach atrakcyjności turystycznej i racjonalne wykorzystanie środowiska przyrodniczego tych obszarów.

Badane w pracy gospodarstwa ekoagroturystyczne są położone na terenach bardzo zróżnicowanych pod względem walorów przyrodniczych.

Koncepcja badawcza została oparta na założeniu, że atrakcyjność wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej może mieć wpływ na wykorzystanie miejsc noclegowych w gospodarstwach.

Celem badań prowadzonych w gospodarstwach ekoagroturystycznych zlokalizowanych na terenie 5 województw (mazowieckie, podlaskie, podkarpackie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie) było:

- rozpoznanie wielkości bazy noclegowej w gospodarstwach i ocena wykorzystania miejsc noclegowych,
- określenie związku pomiędzy atrakcyjnością wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej gmin a wykorzystaniem miejsc noclegowych w gospodarstwach

Metodyka

Badania przeprowadzono w 50 gospodarstwach ekoagroturystycznych zlokalizowanych na terenie Polski Wschodniej, w województwie: mazowieckim (7 gospodarstw), podlaskim (9 gospodarstw), podkarpackim (10 gospodarstw),

⁶ Drzewiecki M., 2005. Agroturystyka w Polsce – stan obecny i tendencje rozwojowe. [W:] Uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej związanej z obszarami wiejskimi, pod red. B. Sawickiego i J. Bergiera. Wyd. PWSZ w Białej Podlaskiej: 46-51.

⁷ Dubel K., 2002. Przyrodnicze i kulturowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K. Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UWM, Olsztyn: 139-146.

świętokrzyskim (14 gospodarstw) i warmińsko-mazurskim (10 gospodarstw). Wykaz gospodarstw i ich lokalizację uzyskano z Regionalnych Ośrodków Doradztwa Rolniczego działających w poszczególnych województwach i były to wszystkie gospodarstwa ekoagroturystyczne działające w 2009 w tych województwach. Badaniem nie objęto województwa lubelskiego, bowiem według informacji uzyskanej z Lubelskiego Ośrodka Doradztwa w badanym okresie, na Lubelszczyźnie nie było zarejestrowanych tego typu gospodarstw. Badania przeprowadzono w 2010 roku, a uzyskane informacje dotyczyły roku 2009. Materiał źródłowy zebrano techniką wywiadu bezpośredniego. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankietowy skierowany do właścicieli gospodarstw. Ponadto, zebrano dane dotyczące walorów przyrodniczych gmin, w których zlokalizowane są badane gospodarstwa.

Pytania zawarte w kwestionariuszu ankietowym dotyczyły:

- liczby pokoi gościnnych,
- liczby miejsc noclegowych,
- liczby sprzedanych miejsc noclegowych.

Na podstawie uzyskanych danych wyliczono następujące wskaźniki:

1. Wskaźnik wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej wyliczono dla gmin, w których położone są badane gospodarstwa, stosując metodę bonitacji punktowej⁸. W zastosowanej metodzie wyznacza się cechy diagnostyczne, opisywane jako stymulanty i destymulanty, nadając im, w zależności od ich procentowego udziału w badanej powierzchni (w tym przypadku powierzchni gmin) odpowiednie wartości punktowe (tab.1). Wartości te są wykorzystywane do obliczenia wskaźnika atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. Stymulanty to: wody powierzchniowe, lasy, użytki zielone oraz pola uprawne. Natomiast destymulanty – tereny zurbanizowane. Ponadto, w zastosowanej metodzie bierze się pod uwagę wysokość względną położenia danej gminy (n.p.m.). Powierzchnię w gminach pól uprawnych (łącznie z sadami), łąk i pastwisk, lasów i terenów zadrzewionych, gruntów zurbanizowanych oraz wód powierzchniowych przyjęto według danych statystycznych uzyskanych drogą elektroniczną z urzędów właściwych gmin i powiatów. Z kolei wysokość względną (n.p.m.) odczytano ze strony internetowej⁹. Dodatkowym źródłem informacji był Rocznik Statystyczny Rolnictwo i Obszary Wiejskie¹⁰.
2. Wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych – wyliczony jako procentowy stosunek sprzedanych miejsc noclegowych w danym gospodarstwie w 2009 roku do zdolności usługowej tego gospodarstwa w tym roku (liczby miejsc noclegowych w gospodarstwie x 365 dni).
3. Wskaźniki udziału poszczególnych gospodarstw w badanym rynku (w badanych gospodarstwach w danym województwie) – wyliczony według wzorów podanych w pracy Koniszyk¹¹:

⁸ Dubel K., 2002. Przyrodnicze i kulturowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K. Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UWM, Olsztyn: 139-146.

⁹ <http://www.wysokosc.mapa.info.pl/>

¹⁰ Rocznik Statystyczny Rolnictwo i Obszary Wiejskie, 2010. GUS, Warszawa.

¹¹ Koniszyk M., 2007. Jak mierzyć udział w rynku? Hotelarz, 2: 5-9.

- „fair share” – potencjalny udział w rynku - procentowy stosunek liczby miejsc noclegowych w danym gospodarstwie do liczby tych miejsc w badanych gospodarstwach w danym województwie,
- „market share” – udział w rynku – procentowy stosunek liczby sprzedanych miejsc noclegowych w danym gospodarstwie do liczby miejsc sprzedanych w badanych gospodarstwach w danym województwie,
- „market penetration” – rzeczywisty udział w rynku - różnica pomiędzy wartością wskaźnika „market share” a „fair share”.

Tabela 1. System bonitacji środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyczno-wypoczynkowych

Odsetek pokrycia pola podstawowego	Walory (punktach)				Obszar zurbanizowany
	Woda	Las	Łąki	Pola orne	
10	10	5	1	1	-10
20	20	10	2	1	-20
30	32	16	3	1	-30
40	38	18	4	2	-40
50	40	20	4	2	-50
60	42	21	4	2	-60
70	46	23	4	2	-80
90	48	24	4	2	-90
100	50	25	5	3	

+ 1 pkt za każde 10 m wysokości względnej

Źródło: Dubel K., 2002. Przyrodnicze i kulturowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K. Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UWM, Olsztyn: 139-146.

Wyniki i dyskusja

Działalność agroturystyczna odbywa się w przestrzeni, która nazywana jest większą przestrzenią rekreacyjną. Odnosi się ona do bliższej i dalszej okolicy gospodarstwa. W jej obrębie powinny znajdować się walory umożliwiające uprawianie turystyki wiejskiej. Przestrzeń tę tworzą elementy środowiska przyrodniczego, a ich układ decyduje o jej atrakcyjności. W celu zbadania atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej przeprowadza się waloryzację określonego terenu, którym najczęściej jest gmina¹².

Przeprowadzona w pracy waloryzacja terenu, za pomocą zmodyfikowanej metody bonitacji punktowej pozwoliła w sposób wymierny określić atrakcyjność wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej badanych gmin. Dane zamieszczone w tabeli 2 wskazują, że teren, na którym są zlokalizowane ankietowane gospodarstwa ekoagroturystyczne, jest bardzo zróżnicowany pod względem walorów przyrodniczych. Najbardziej atrakcyjne są gminy położone w województwie podkarpackim i świętokrzyskim. Zdecydowało o tym ukształtowanie terenu, które

¹² Drzewiecki M., 2005. Agroturystyka w Polsce – stan obecny i tendencje rozwojowe. [W:] „Uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej związanej z obszarami wiejskimi”, pod red. B. Sawickiego i J. Bergiera. Wyd. PWSZ w Białej Podlaskiej: 46-51.

w zastosowanej metodzie jest wysoko punktowane. Ocena atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej pozwala także na stwierdzenie, że duży udział wód powierzchniowych w regionie Warmii i Mazur nie przesądza o atrakcyjności wszystkich badanych gmin w tym regionie. Wartość analizowanego wskaźnika w niektórych gminach województwa warmińsko-mazurskiego nie różniła się znacznie od uzyskanej dla gmin położonych w województwie mazowieckim i podlaskim. Należy także stwierdzić, że wszystkie badane gminy charakteryzują się względnie wysokim współczynnikiem atrakcyjności, który sprzyja uprawianiu turystyki wiejskiej na ich terenie.

Z badań prowadzonych w regionie wschodniej Polski wynika, że w 2009 roku liczba gospodarstw ekoagroturystyki działających w pięciu województwach tego regionu była niewielka. Według danych uzyskanych z Regionalnych Ośrodków Doradztwa Rolniczego w pięciu województwach było zlokalizowanych 50 tego typu gospodarstw. Największą ich liczbę odnotowano w województwie świętokrzyskim (14 gospodarstw) najmniejszą w województwie mazowieckim (7). We wszystkich badanych gospodarstwach liczba pokoi gościnnych nie przekraczała pięciu, a liczba miejsc noclegowych zawierała się w przedziale od 2 do 34 (tab. 3). Należy zaznaczyć, że analizowana baza noclegowa spełniała założenia dotyczące organizowania wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że noclegi w gospodarstwach agroturystycznych powinny być świadczone w niewielkiej skali, bowiem mają one spełniać wymogi przytulnego i kameralnego zakwaterowania oraz „domowej” atmosfery¹³. Ponadto małej skali działalności agroturystycznej odpowiadają wymogi prawne, które nie obciążają zbyt mocno właściciela, natomiast jej rozszerzenie powoduje, że obowiązki podatkowe i administracyjne stają się bardziej złożone¹⁴.

Badane gospodarstwa ekoagroturystyczne dysponowały 182 pokojami, w których znajdowało się 525 miejsc noclegowych. Należy także zaznaczyć, że w 34% gospodarstw wynajmowano turystom 5 pokoi, w 28% – 3 pokoje, w 20% – 2 pokoje, a pozostałe 18% gospodarstw posiadało bazę 1- lub 4-pokojową, przy czym 4 pokoje gościnne znajdowały się w 8 gospodarstwach. Otrzymane w pracy wyniki korespondują z danymi uzyskanymi przez Ciepela i in.^{15,16}, które również wskazują, że najwięcej gospodarstw agroturystycznych w regionie siedleckim i w regionie środkowo-wschodniej Polski posiadało bazę noclegową złożoną z 5 pokoi.

¹³ Marks M., Marks E., Młynarczyk K., 2002. Znaczenie agroturystyki w rozwoju obszarów wiejskich. [W:] Agroturystyka. K. Młynarczyk (red.), Wyd. UWM, Olsztyn: 12-29.

¹⁴ Kobyłecki J., Plichta M., 2006. Wybrane uwarunkowania organizowania agroturystyki. [W:] Marketing w agroturystyce. Monografie nr 75, pod red. M. Plichta, J. Sosnowski, Wyd. AP: 29-39.

¹⁵ Ciepela G.A., Jankowska J., Jankowski K., 2007. Wpływ działalności agroturystycznej na dochodowość gospodarstw rolnych północno-wschodniego Mazowsza. [W:] Rozwój turystyki na obszarach wiejskich, pod red. M. Jalinik, wyd. Politechnika Białostocka: 196-205.

¹⁶ Ciepela G.A., Kur-Kowalska M., Jankowska J., 2013. Opłacalność działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych środkowo-wschodniej Polski. Zesz. Nauk. UPH, Siedlce. Seria: Administracja i Zarządzanie, 98(25): 93-108.

Tabela 2. Wartość wskaźnika atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej badanych gmin

Województwo	Gmina	Wskaźnik atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej (pkt)
mazowieckie	Cegłów	34,22
	Głowaczów	29,31
	Kadziłło	32,34
	Paprotnia	23,69
	Sanniki	28,97
	Stanisławów	28,05
	Żuromin	24,99
podkarpackie	Baligród	68,81
	Bukowsko	65,66
	Cisna	80,76
	Dukla	56,55
	Lesko	84,90
	Leżajsk	36,50
	Olszanica	57,97
	Solina	76,68
podlaskie	Czarna Białostocka	39,28
	Dąbrowa Białostocka	24,85
	Hajnówka	38,34
	Narewka	38,01
	Piątnica	19,81
	Sokoły	24,00
	Sokółka	31,04
	Zabłudów	34,91
świętokrzyskie	Bodzentyn	50,66
	Chęciny	38,65
	Łagów	46,45
	Nowa Słupia	44,68
	Radków	52,11
	Radoszyce	41,71
	Stopnica	37,11
	Złota	31,81
warmińsko- -mazurskie	Budry	27,66
	Elk	38,13
	Grunwald	34,40
	Kruklanki	42,46
	Kurzętnik	24,00
	Młynary	25,17
	Mrągowo	45,32
	Sorkowity	39,50
	Srokowo	27,02
Świątajno	35,22	

Źródło: badania własne

Szczegółowa analiza bazy noclegowej w gospodarstwach ekoagroturystycznych wykazała, że pokoje gościnne w niektórych gospodarstwach były wieloosobowe. Średnia liczba miejsc noclegowych w gospodarstwie kształtowała

się w granicach 7,7-14,3 (tab. 3). Największą bazę noclegowa posiadały gospodarstwa regionów podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego, dysponujące średnio ponad czterema kilkunastoosobowymi pokojami. Natomiast najmniejszą bazą dysponowały gospodarstwa położone w województwie podlaskim, gdzie średnia liczba pokoi wynosiła około 2,9, a liczba miejsc noclegowych 7,7.

Wszyscy właściciele badanych gospodarstw ekoagroturystycznych świadczyli usługi turystyczne przez cały rok, co znalazło odzwierciedlenie w liczbie sprzedanych noclegów. Jednakże współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w tych gospodarstwach była bardzo zróżnicowany i kształtował się (średnio w roku) w granicach 2,1%-71,0% (tab. 3). Najwyższą jego wartość odnotowano w gospodarstwach, które świadczyły usługi w ramach tzw. „zielonych szkół”, a ich oferta wzbogacona była o elementy edukacji ekologicznej oraz warsztaty rękodziela. Ponadto z danych zamieszczonych w tabeli 3 i na rysunku 1 wynika, że największe wykorzystanie miejsc noclegowych odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (48%), a najmniejsze w województwie świętokrzyskim (10,4%). Otrzymane w pracy wyniki wskazują, że współczynników wykorzystania miejsc noclegowych w analizowanych gospodarstwach ekoagroturystycznych był znacznie wyższy niż w gospodarstwach agroturystycznych regionu siedleckiego¹⁷ i środkowo-wschodniej Polski¹⁸.

Badanie zależności pomiędzy atrakcyjnością wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej wszystkich analizowanych gmin w regionie wschodniej Polski a wykorzystaniem miejsc noclegowych w gospodarstwach ekoagroturystycznych wykazało brak istotnego związku pomiędzy tymi cechami. Jednakże analiza statystyczna przeprowadzona dla poszczególnych województw wykazała, że w województwie mazowieckim i warmińsko-mazurskim wpływ atrakcyjności terenu na wykorzystanie miejsc noclegowych był słaby, ale istotnie dodatni (tab. 5). W pozostałych województwach zależność tych cech nie była udowodniona statystycznie. Przeprowadzone badania pozwalają sądzić, że odbiorcy usług agroturystycznych kierują się nie tylko walorami przyrodniczymi terenów wiejskich, ale mają także inne preferencje co do wyboru miejsca wypoczynku na wsi. Czynnikiem mającymi wpływ na popyt na usługi agroturystyczne może być odległość gospodarstwa od dużych aglomeracji miejskich i jego dostępność komunikacyjna oraz jakość świadczonych usług turystycznych, która w badanych gospodarstwach ekoagroturystycznych była bardzo zróżnicowana.

¹⁷ Ciepiela G.A., Sosnowski J., 2012. Efekty ekonomiczne działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 2(331): 131-149.

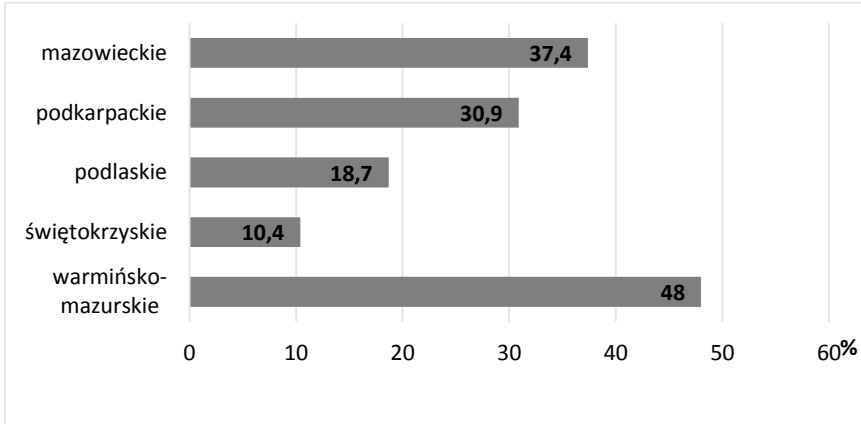
¹⁸ Ciepiela G.A., Kur-Kowalska M., Jankowska J., 2013. Opłacalność działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych środkowo-wschodnie Polski. *Zesz. Nauk. UPH, Siedlce. Seria: Administracja i Zarządzanie*, 98(25): 93-108.

Tabela 3. Wielkość i wykorzystanie bazy noclegowej w gospodarstwach ekoagroturystycznych

Województwo	Gmina	Nr gospodarstwa	Liczba pokoi gościnnych	Liczba miejsc noclegowych	Zdolność usługowa (w roku)	Liczba sprzedanych miejsc noclegowych (w roku)	Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych (%)
mazowieckie	Sanniki	G1	3	12	4380	1870	43,7
	Głowaczów	G2	3	7	2555	678	26,5
	Ceglów	G3	2	4	1460	695	47,6
	Stanisławów	G4	3	6	2190	1030	47,0
	Kadzidło	G5	5	12	4380	1760	40,2
	Paprotnia	G6	3	6	2190	743	33,4
	Zuromin	G7	5	13	4745	1109	23,4
Średnia			3,4	8,6	3128,6	1126,4	37,4
podkarpackie	Dukla	G1	7	34	12410	5495	44,3
		G2	5	20	7300	4352	56,6
	Baligród	G3	5	15	5475	2120	38,7
	Cisna	G4	5	20	7300	3952	54,1
	Lesko	G5	2	8	2920	315	10,8
	Olszanica	G6	3	8	2920	641	22,0
	Solina	G7	3	9	3285	899	27,4
	Leżajsk	G8	4	10	3650	549	15,0
	Bukowsko	G9	5	12	4380	1218	27,8
		G10	3	7	2555	317	12,4
Średnia			4,2	14,3	5219,5	1985,8	30,9
podlaskie	Czarna Białostocka	G1	1	2	730	400	54,8
	Zabłudów	G2	5	10	3650	100	2,7
	Hajnówka	G3	2	8	2920	180	6,2
	Narewka	G4	2	5	1825	140	7,7
	Piątnica	G5	4	12	4380	1095	25,0
		G6	5	12	4380	360	8,2
	Dąbrowa Białostocka	G7	3	8	2920	1500	51,4
	Sokółka	G8	2	6	2190	190	8,7
	Sokoły	G9	2	6	2190	90	4,1
Średnia			2,9	7,7	2798,3	450,6	18,8
świętokrzyskie	Stopnica	G1	3	6	2190	550	21,1
	Chęciny	G2	5	15	5475	1494	27,3
	Bodzentyn	G3	4	11	4015	560	14,0
		G4	3	9	2190	45	2,1
		G5	3	6	2190	630	28,8
	Nowa Słupia	G6	3	6	2190	160	7,3
		G7	4	12	4380	105	2,4
	Łągów	G8	5	16	5840	900	15,4
		G9	4	14	5110	150	2,9
		G10	3	8	2555	45	1,8
		G11	2	7	2555	60	2,4
	Radoszyce	G12	4	8	2920	70	2,4
	Złota	G13	3	11	3285	180	5,5
	Radków	G14	2	7	2555	330	12,9
Średnia			3,4	9,7	3389,3	377,1	10,4
warmińsko-mazurskie	Młynary	G1	5	15	5475	2475	45,2
	Elk	G2	5	11	4015	2850	71,0
	Kruklanki	G3	5	13	4745	1540	32,5
	Srokowo	G4	5	12	4380	1520	50,1
	Mragowo	G5	4	11	4015	1113	27,7
	Sorkowity	G6	4	16	5840	3212	55,0
	Kurzętnik	G7	2	4	1460	900	61,1
	Świątajno	G8	5	20	7200	4000	55,6
	Grunwald	G9	5	10	3650	1380	37,8
	Budry	G10	2	5	1825	800	43,8
Średnia			4,2	11,7	4260,5	1979,0	48,0

Źródło: badania własne

W celu porównania gospodarstw ekoagroturystycznych, zlokalizowanych w danym województwie, pod względem wielkości i wykorzystania bazy noclegowej wyliczono również (dla każdego gospodarstwa) wskaźnik potencjalnego i rzeczywistego udziału miejsc noclegowych w badanym rynku (województwo). Wskaźniki te obrazują pozycjonowanie poszczególnych gospodarstw i pozwalają zmierzyć działalność danego gospodarstwa w porównaniu z konkurencją.

Rys. 1. Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w gospodarstwach ekoagroturystycznych według województw

Źródło: badania własne

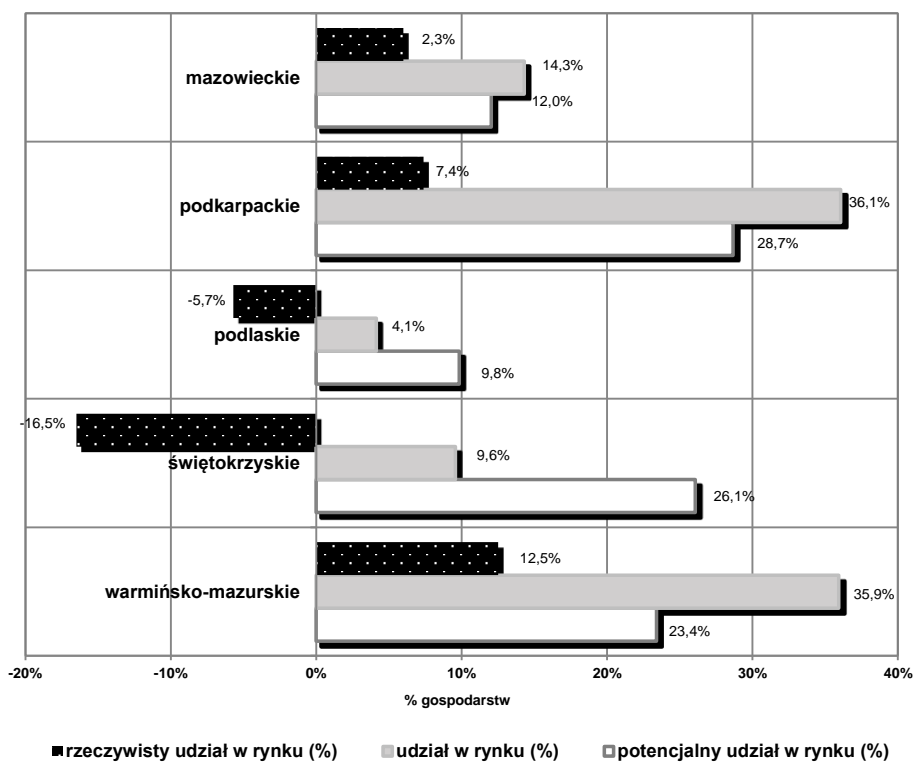
Z danych zamieszczonych w tabeli 4 wynika, że w każdym województwie wskaźnik rzeczywistego udziału miejsc noclegowych („market penetration”) był bardzo zróżnicowany. Najwyższą jego wartość uzyskały gospodarstwa, w których procentowy udział sprzedanych miejsc noclegowych („market share”) był znacznie wyższy od udziału dostępnych miejsc noclegowych („fair share”). Należy także zaznaczyć, że wartość wskaźnika „market penetration” w ponad połowie gospodarstwach (56%) był ujemny. Może to świadczyć o niewłaściwie prowadzonych usługach turystycznych w tych gospodarstwach lub o przeszacowaniu wielkości bazy noclegowej na danym terenie oraz o niedostatecznej promocji gospodarstw i gmin. Najlepiej dostosowaną liczbę miejsc noclegowych do zapotrzebowania na usługi ekoagroturystyczne miały gospodarstwa, w których wartość wskaźnika „market penetration” była dodatnia i najbardziej zbliżona do zera.

Analiza rzeczywistego udziału miejsc noclegowych w badanym rynku wschodniej Polski (rys. 2) wykazała, że wskaźnik ten był najwyższy dla województwa warmińsko-mazurskiego (12,5%). Na drugim miejscu pod tym względem uplasowało się województwo podkarpackie (7,4%). Natomiast najniższy wynik rzeczywistego udziału miejsc noclegowych odnotowano dla województw świętokrzyskiego (-16,5%). Ponadto, udowodniono, że w województwie warmińsko-mazurskim, udział miejsc sprzedanych w gospodarstwie ekoagroturystycznym („market share”) był istotnie dodatnio skorelowany z atrakcyjnością wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej gminy, chociaż wartość współczynnika korelacji wskazuje, że związek ten był słaby (tab. 5). W pozostałych województwach zależności pomiędzy badanymi cechami była nieistotna statystycznie.

Tabela 4. Wskaźniki udziału gospodarstw w badanym rynku

Województwo	Gmina	Nr gospodarstwa	Potencjalny udział w rynku „fair share” (%)	Udział w rynku „market share” (%)	Rzeczywisty udział w rynku „market penetration” (%)
mazowieckie	Sanniki	G1	20,0	23,7	3,7
	Głowaczów	G2	11,7	8,6	-3,1
	Ceglów	G3	6,7	8,8	2,1
	Stanisławów	G4	10,0	13,1	3,1
	Kadzidło	G5	20,0	22,3	2,3
	Paprotnia	G6	10,0	9,4	-0,6
	Żuromin	G7	21,7	14,1	-7,6
podkarpackie	Dukla	G1	23,8	27,7	3,9
		G2	14,0	21,9	7,9
	Baligród	G3	10,5	10,7	0,2
	Cisna	G4	14,0	19,9	5,9
	Lesko	G5	5,6	1,6	-4,0
	Olszanica	G6	5,6	3,2	-2,4
	Solina	G7	6,3	4,5	-1,8
	Leżajsk	G8	7,0	2,8	-4,2
	Bukowsko	G9	8,4	6,1	-2,3
		G10	4,9	1,6	-3,3
podlaskie	Czarna Białostocka	G1	2,9	9,9	7,0
		G2	14,5	2,5	-12,0
	Hajnówka	G3	11,6	4,4	-7,2
	Narewka	G4	7,3	3,5	-3,8
		G5	17,4	27,0	9,6
	Piątница	G6	17,4	8,9	-8,5
		G7	11,6	37,0	25,4
	Sokółka	G8	8,7	4,7	-4,0
	Sokoły	G9	8,7	2,2	-6,5
świętokrzyskie	Stopnica	G1	4,4	10,4	6,0
		G2	11,0	28,3	17,3
	Chęciny	G3	8,1	10,6	2,5
		G4	6,6	0,9	-5,8
		G5	4,4	11,9	7,5
	Nowa Słupia	G6	4,4	3,0	-1,4
		G7	8,8	2,0	-6,8
	Łągów	G8	11,8	17,1	5,3
		G9	10,3	2,8	-7,5
		G10	5,9	0,9	-5,0
		G11	5,2	1,1	-4,0
	Radoszyce	G12	5,9	1,3	-4,6
	Złota	G13	8,1	3,4	-4,7
	Radków	G14	5,2	6,3	1,1
warmińsko-mazurskie	Młynary	G1	12,8	12,1	-0,7
	Elk	G2	9,4	13,9	4,5
	Krukłanki	G3	11,1	7,5	-3,6
	Srokowo	G4	10,3	7,4	-2,8
	Mragowo	G5	9,4	5,4	-4,0
	Sorkowity	G6	13,7	15,7	2,0
	Kurzętnik	G7	3,4	4,4	1,0
	Świątajno	G8	17,1	19,5	2,4
	Grunwald	G9	8,6	6,7	-1,8
	Budry	G10	4,3	4,0	-0,2

Źródło: badania własne

Rys. 2. Wskaźniki rzeczywistego i potencjalnego udziału poszczególnych województw w badanym rynku

Źródło: badania własne

Tabela 5. Współczynniki korelacji

Województwo	Województwo	mazowieckie	warmińsko-mazurskie
	Badana cecha	Współczynnik atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej	
mazowieckie	Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych	0,58*	
	Udział w rynku „market share”	n.i.	
warmińsko-mazurskie	Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych		0,38*
	Udział w rynku „market share”		0,12*

* wartość istotna statystycznie; n.i. – wartość nieistotna statystycznie

Źródło: badania własne

Wnioski

1. Zainteresowanie turystów wypoczynkiem w analizowanych gospodarstwach ekoagroturystycznych było duże. Świadczy o tym współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych, który średnio dla regionu wynosił 29,1% i było znacznie większe od podawanego dla gospodarstw agroturystycznych w innych regionach kraju i średnio dla Polski. Największe wykorzystanie miejsc noclegowych odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (47,98%) i w podkarpackim (30,91%), a najmniejsze (10,44%) w województwie świętokrzyskim.
2. Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w województwie mazowieckim i warmińsko-mazurskim był istotnie dodatnio skorelowany z atrakcyjnością wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. Jednakże związek pomiędzy tymi cechami był słaby. W pozostałych województwach zależność ta nie była istotna statystycznie.
3. Procentowy udział w badanym rynku miejsc noclegowych (wskaźnik „fair share”) i sprzedanych usług (wskaźnik „market share”) w poszczególnych gospodarstwach był bardzo zróżnicowany. W 29 badanych gospodarstwach (58%) rzeczywisty udział w rynku („market penetration”) był ujemny. Może to świadczyć o niewłaściwie prowadzonych usługach lub o niewystarczającej promocji tych gospodarstw, jak również o przeszacowaniu wielkości bazy noclegowej w województwie w stosunku do zapotrzebowania na usługi ekoagroturystyczne. Najwięcej gospodarstw z ujemnym wskaźnikiem było w województwie podkarpackim (67%), a najmniej w województwie mazowieckim (30%).
4. Wskaźnik udziału w rynku miejsc sprzedanych („market share”) w województwie warmińsko-mazurskim był w niewielkim stopniu istotnie dodatnio skorelowany z wartością wskaźnika atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. W pozostałych województwach nie udowodniono istotnej statystycznie zależności pomiędzy badanymi cechami.

Bibliografia

- Ciepiela G.A., Jankowska J., Jankowski K., 2007. *Wpływ działalności agroturystycznej na dochodowość gospodarstw rolnych północno-wschodniego Mazowsza*. [W:] *Rozwój turystyki na obszarach wiejskich*, pod red. M. Jalinik, wyd. Politechnika Białostocka.
- Ciepiela G.A., Sosnowski J., 2012. *Efekty ekonomiczne działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych*. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 2(331).
- Ciepiela G.A., Kur-Kowalska M., Jankowska J., 2013. *Opłacalność działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych środkowo-wschodnie Polski*. *Zesz. Nauk. UPH, Siedlce. Seria: Administracja i Zarządzanie*, 98(25).
- Drzewiecki M., 2005. *Agroturystyka w Polsce – stan obecny i tendencje rozwojowe*. [W:] *Uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej związanej z obszarami wiejskimi*, pod red. B. Sawickiego i J. Bergiera. Wyd. PWSZ w Białej Podlaskiej.

- Dubel K., 2002. *Przyrodnicze i kulturowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki*. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K. Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UWM, Olsztyn.
- Kobyłecki J., Plichta M., 2006. *Wybrane uwarunkowania organizowania agroturystyki*. [W:] Marketing w agroturystyce. Monografie nr 75, pod red. M. Plichta, J. Sosnowski, Wyd. AP.
- Koniszyk M., 2007. *Jak mierzyć udział w rynku?* Hotelarz, 2.
- Marks M., Marks E., Młynarczyk K., 2002. *Znaczenie agroturystyki w rozwoju obszarów wiejskich*. W: Agroturystyka. K. Młynarczyk (red.), Wyd. UWM, Olsztyn.
- Sikorska-Wolak I., 2006. *Możliwości rozwoju i specyficzne cechy turystyki na obszarach prawnie chronionych w Polsce*. [W:] „Regionalny aspekt rozwoju turystyki”, pod red. M. Jalinika. Wyd. PB, Białystok.
- Strzembicki L., 2002. *Zachowanie konsumentów na regionalnym rynku usług agroturystycznych*. [W:] „Agroturystyka w teorii i praktyce”, pod red. K. Młynarczyka i M. Marksa. Wyd. UWM.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwo i Obszary Wiejskie*, 2010. GUS, Warszawa.
- Woźniak M., Cebulak T., 2006. *Otoczenie przyrodnicze elementem wyznaczającym wzajemne relacje między turystami a przestrzenią agroturystyczną*. [W:] „Marketing w agroturystyce”. Monografie nr 75, pod red. M. Plichty i J. Sosnowskiego. Wyd. AP, Siedlce.
- Ziółkowski B., 2006. *Rolnictwo ekologiczne a turystyka wiejska – próba modelowego ujęcia wzajemnych zależności*. Journal of Research and Applications in Agricultural Engineering. Vol. 51(2).
<http://www.wysokosc.mapa.info.pl/>.